

Муҳтарам Бош директор,
«Келажак сарчашмала-
рида» номли асарингизни
юбордингиз учун ташак-
кур. Бу китобда инсоният
нинг тақдирини тўғрисида
философияларини баён этил-
ган.

Қуролланиш пойғаси ва
ядро уруши хавфи муно-
сабати билан Сизнинг таш-
вишланганлигингизга қў-
шилмасдан қолмайман.
Дарҳақиқат шундай хавф
ортиб бормоқда, лекин бу
бизнинг айбонимиз билан
бўлмаётганлиги маълум.
Бутун Ер қурагинини ўзи-
нинг суверен мулки деб қа-
раётган ва бошқаларга ўзи-
нинг ҳаёт нормасини тиқчи-
тиришга ўзини ҳақли деб
ҳисоблаётган АҚШ маъму-
риятининг жаҳонгирлик йў-
ли кескинлик манбаи бўлиб
қолганлиги миллион мил-
лион кишиларга тобора аён
бўмоқда.

Совет Иттифоқи халқаро
майдонда бошқача йўлдан
бормоқда. Бу йўл Бирлаш-
ган Миллатлар Ташкилоти
ва унинг ихтисослашган
муассасаси — ЮНЕСКОнинг
Уставидаги қондаларга му-
вофиқ келади.

ЮНЕСКОга аъзо бўлган
давлатларнинг катта кўчи-
лиги билан бирга ўзининг
бошчилиги қилаётган ташки-
лотнинг тинчлик ва халқаро
ҳамкорлик йўлидаги фао-
лиятини қўллаб-қувватлай-
миз. Кескинлик кучайиб
бораётган бир шароитда
шундай ҳамкорликни мус-
таҳкамлаш, ривожланти-
риш алоҳида аҳамият касб
этмоқда. ЮНЕСКО мустах-
кам тинчликни таъминлаш
учун кураш соҳасида кўп
иш қила олади.

ЮНЕСКО олдиди илм-
фан, маданият ва маориф
соҳасида турган вазифалар-
ни ирқчилик, Апартеидга
қарши курашдан, тенг ҳу-
қуқли бўлмаган халқаро иқ-

тисодий муносабатлар сис-
темасини мустаҳкамлашга
уришларга қарши кураш-
дан ажратиб бўлмайди. Мус-
таҳкамлашчилик ҳукмронли-
ги шармандали замонларини
аслатувчи ана шу анахро-
низмга барҳам бериш бора-
сида ЮНЕСКОнинг куч-
гайратларини таъбирлаш
мумкин ҳолос.

Халқлар ўртасида ҳамжи-
ҳатлик ва ҳамкорлик ўрна-
тишда, тинчлик учун ва
уруш хавфини йўқотиш
учун курашда оммавий ах-
борот воситалари катта
роль ўйнайди. Шунинг учун
ҳам ахборот соҳасида «ин-
формацион империализм»-
ни, шу соҳада Ғарб моно-
полияларининг зўравонли-
гини тўғрисида кўмакла-
шувчи янги халқаро тартиб
системасини яратишга
ЮНЕСКОнинг бераётган
эътибори биз учун тушу-
нарлидир.

ЮНЕСКОдаги давлатлар
маълумлашган ЮНЕСКО-
нинг 1984—1989 йиллар-
даги иш плани бундай йўл
ЮНЕСКОдаги катта кўпчи-
лик давлатларнинг ман-
фаатларига мос келишидан
далолат беради.

ЮНЕСКОда муваффа-
қиятли ва ўзаро манфаатли
ҳамкорлик қилаётган дав-
латлар ҳамжамиятига ўзини
қарши қўйишга уринаётган
кимсалар шу иш учун бутун
маъсулият ўз зиммаларига
тушишини билишлари керак
ва халқлар ким дўст, ким
душман эканлигига яна бир
қарра ишонч ҳосил қилади.

СССР билан ЮНЕСКО
ўртасида ҳамкорлик муноса-
батларини янада ривожлан-
тириш халқларнинг ҳаётий
манфаатларига, тинчлик ва
тараққиёт ишига мос кели-
шига аминан.

Энг яхши истакларини
билдираман ва ҳурмат би-
лан

Ю. В. АНДРОПОВ

А. М. М'БОУ мактуби

ЮНЕСКО Бош директо-
ри А. М. М'Боу СССР
Олий Совети Президиуми-
нинг Раиси Ю. В. Андропов-
га ўзининг «Келажак
сарчашмаларида» деган иш-
тобини юборди. У китобга
қўшиб юборган мактубида
бу китоб ташкилотнинг
1984—1989 йилларга мўл-
жалланган иккинчи ўртача
муддатли фаолият планини
тайёрлаш муносабати билан
ЮНЕСКОдаги жаҳон проб-
лемалари тўғрисида узоқ
давом этган фикр-мулоҳаза-
лар самараси, деб таъкид-
лайди. Бош конференция
билдирган истакларга муво-
фиқ, деб давом этилади
мактубида, бу план дунёдаги
проблемаларни чуқур таҳ-
лил этишга асосланган не-
рак эди. Шу маънада таш-
килотга аъзо бўлган давлат-
лар билан, халқаро ҳуку-
мат ташкилотлари ва ҳуку-
матдан ташқари ташкилот-
лар ҳамда турли арбоблар

(ТАСС)

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ
ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ
МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

ТАЗЕТА 1986 йил
4 январдан чиқа бошлаган

3 ФЕВРАЛЬ
№ 6 (2746)
ЖУМА

4 МАРТ—СССР ОЛИЙ СОВЕТИГА САЙЛОВЛАР КУНИ

НОМЗОДЛАР РЎЙХАТГА ОЛИНМОҚДА

СССР Олий Советига сай-
лов ўтказиш кампанияси шу
кунларда янги босқичга қа-
дам қўйди. 28 январь кун
округ сайлов комиссиялари
СССР Олий Совети Иттифоқ
Совети ва Миллатлар Совети
депутатлигига номзодларни
рўйхатга ола бошлади.

Иттифоқимиздаги кўп-
ларда мамлакат давлат
ҳокимияти олий органи депу-
татлигига биринчи номзодлар
— Ватан ва халқнинг муно-
сиб ўғил-қизлари рўйхатга
олинди.

КПСС Марказий Комите-
тининг Бош секретари, СССР
Олий Совети Президиуми-
нинг Раиси Юрий Влади-
мирович Андроповни Иттифоқ
Советига сайлов ўтказувчи
Пролетар сайлов округидан
(Москва шаҳри) СССР Олий
Совети депутатлигига номзод

этиб рўйхатга олиш округ
меҳнаткашлари томонидан
қизғин қўллаб-қувватланди.

СССР Олий Совети депу-
татлигига номзодларни рўй-
хатга олиш республикаларда
ҳам бошланди.

31 январь кун 117-Тош-
кент — Октябрь сайлов ок-
руги сайлов комиссиясининг
мажлиси бўлиб ўтди. Мажи-
листе пойтахтнинг Октябрь,
Киров ва Собир Раҳимов
районлари меҳнат коллектив-
лари ва жамоат ташкилотла-
рининг вакиллари қатнашди.

Округ сайлов комиссия-
си Ўзбекистон Компартияси
Марказий Комитетининг би-
ринчи секретари Иномжон
Бузурукович Усмоновнинг
117-Тошкент — Октябрь
сайлов округидан СССР
Олий Совети Миллатлар Со-
вети депутатлигига номзод

этиб рўйхатга олиш тўғриси-
да бир овоздан қарор қабул
қилди.

Шу кун Тошкент — Ле-
нин сайлов округидан СССР
Олий Совети депутатлигига
номзод, Ш. Р. Рашидов но-
мидаги Тошкент Тўқимачи-
лик комбинатининг илгор тў-
қувчиси К. Ёқубов ва
сайловчилари билан учрашди.

Депутатликка номзод сай-
ловчилар олдидан сўзга чи-
қиб, ўзига билдирилган
ишонч учун миннатдорчилик
ишорат этди. Бутун куч ва
билиминини халқ ишига сарф
этишга ваъда берди.

Суратда: СССР Олий Со-
вети депутатлигига номзод
К. Ёқубов ва сайловчилар
даврасида.

С. МАХКАМОВ фотоси

31 январда Ўзбекистон ССР
Маданият министрлигининг
коллегии мажлиси бўлиб ўтди.
Мажлисте маданийлик ва
ташқилот ҳамда муассасалари-
нинг 1983 йилги иш якуни,
КПСС Марказий Комитетининг
1983 йил декабрь Пленуми ка-
рорлари асосида 1984 йилда
амалга ошириладиган бир ка-
тор йилги иш якуни маданий
тадбирлар кўриб чиқилди, ба-
тафсил муҳокама қилинди.

Ҳамза номидиги Санъатшу-
нослик институтининг директо-
ри Ҳафиз Абдусаматов инсти-
тутининг ўтган йил давомида
илмий-тадқиқот ишлари пла-
нининг баъқариллиши ҳақида
хисобот берди. Институт катта
ҳажмдаги муҳим илмий текши-
ришлар олиб бормоқда. Ак-
туал темаларда яратилган ўн-
дан ортиқ очерк ва моногра-
фиялар нашр этиш учун таҳ-
дим этилди. Ётуқ Санъатшуно-
лар Ўзбекистоннинг қадимий
маданий ёдгорлиқларини ҳар
томонлама ўрганишларда, ар-
хеологик қидиришларда ишти-
рок этишмоқда. Институт қар-
дош республикалар, социалис-
тик мамлакатлар олимлари би-

УЛКАН ВАЗИФАЛАР

лан ҳамкорликда илмий тадқи-
қотлар олиб бормоқда, халқ-
аро конференцияларда фаол
қатнашмоқда, ижодий соҳалар
билан мустаҳкам алоқа ўрнат-
моқда. Шулар билан бир ка-
торда институт фаолиятидаги
айрим камчиликлар рўй-рост
қўриб чиқилди. КПСС Мар-
казий Комитетининг 1983 йил

Коллегии Ўзбекистон ССР
Маданият министрлиги Театр-
лар бошқармаси репертуар-
редакцияси ҳайъатининг 1983
йилги иш якуниларини ҳам қў-
риб чиқди. Коллегиининг бош
муҳаррири М. Каримов ҳис-
об берди. 1980 йилда 22 пье-
са яратилган бўлса, 1983 йил-
да 40 янги пьеса ёзилди. Рес-

самонда бу муҳим ишдаги
маъмури камчиликлар ҳам жи-
ддий муҳокама қилинди.
Драматургларнинг республи-
канинг шонли юбилейига му-
носиб, ётуқ, гоҳий-бадий
баркамол, жамиятимиз ва хал-
қимиз эришган оламшумул
ютуқларини ёрқин акс эттира-
диган асарлар яратишга чорлаш

ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ МИНИСТРЛИГИДА

июнь ҳам декабрь Пленумла-
ри белгилаб берган долзарб
вазифаларни бажариш, илмий
тадқиқот фаолиятида салмоқли
гоҳий-назарий ва амалий на-
тижаларга эришиш, санъатшу-
нослигимизни ҳар томонлама
тараққий эттириш институт
коллективининг шарафли бур-
чидир.

публика театрларининг репер-
туарини интернационал тема-
лидаги асарлар билан бойити.
Бу СССР Маданият министрли-
гининг коллективлари ҳам ало-
ҳида таъкидлаб ўтилди. Автор-
лар билан ишлаш йўлга қў-
йилмоқда. Танқиди ва инти-
дорли ёш драматургларга му-
ҳим мазмуларда ижтимоий
буюртмалар берилди. Айни

замонда бу муҳим ишдаги
маъмури камчиликлар ҳам жи-
ддий муҳокама қилинди.
Драматургларнинг республи-
канинг шонли юбилейига му-
носиб, ётуқ, гоҳий-бадий
баркамол, жамиятимиз ва хал-
қимиз эришган оламшумул
ютуқларини ёрқин акс эттира-
диган асарлар яратишга чорлаш

еёш актёрлар ўсиб етилди. Бу-
гун театрларимиз ва томоша-
бинлар уларнинг талантлари-
ни бор имкониятлари билан
тўла намоён қилаётган асар-
лар кутади.

Коллегида авторларни шу
катта вазифаларга жалб этиш
учун миллий опера, музикали
комедия, кўйроқ театри
учун пьесалар яратиш бора-
сида «Ўзбекистон адабиёти ва
санъати» газетаси билан бир-
галикда давра суҳбатлар олиб
бориш муҳимлиги таъкидлан-
ди.

Театрлар репертуарларида
базан кўриниб қолётган се-
ез, бадиий бўш асарларга
нисбатан принципал партия-
вий муносабатда бўлишга
чорлар. Коллегии театрларнинг
қизғин репертуарини янада
яқинда кўриб чиқиш, давлат
заказларига эътиборини кучай-
тириш зарурлигини қайд қил-
ди.

Коллегии 1984 йил ёзда

АҚЛ-ИДРОК ОВОЗИ

ЯҚИНДА бутун жа-
ҳон ахли зўр тари-
хий аҳамиятга молик
сиёсий ҳужжат — КПСС
Марказий Комитети Бош
секретари, СССР Олий Со-
вети Президиуми Раиси
Ю. В. Андроповнинг Баёно-
тини катта умид ва ҳаёжон
билан муҳокама қилган эди.
Шу йилнинг 25 январидан
эса Ю. В. Андропов «Прав-
да» газетасининг саволари-
га жавоб берди. Дарҳақиқат,
Америка империалистлари ва
уларнинг ҳукумига иттоқкор
НАТО давлатлари ҳарбий иф-

вогарлик йўлини тутиб, ядро
қуроли ўқитилиб, таҳдид со-
лаётган бир вақтда «жуда
мўрт тинчлик шароити» юза-
га келганини ер юзидаги
барча яхши ниятли кишилар
эътироф этмоқдалар.

Бошқаларнинг қўли билан
олов чангалламоқчи бўлаёт-
ган олғирлар Европа қитъа-

Шаридан эмас, Оқ уйдан чи-
қаётганини билмасмикилар?
Шу йилнинг ноябрь ойида
Лейпцигда ҳужжатли ва
қисқа метражли фильмлар-
нинг халқаро XXVI Фес-
тивали бўлиб ўтди. Де-
ярли барча фильмлар
Америка милитаризми ва
унинг НАТОдаги гушаштала-

ТИНЧЛИКНИ САҚЛАБ ҚОЛАМИЗ

сида «Першинг»ларни ва
қанотли ракеталарни ўрната-
ётиб, ўзлари омон қолишни
қўзғайтирилди, шеклиди. Бу-
лар хомхалқ эканлини тушу-
масликларни аябланиларди,
Вашингтонлик раҳбар-
ларга қўлуқ қилиб, ўз
халқларини муҳаббат қўрол-
лар вулқонини устига ўтқа-
заётганлар уруш хавфи

ри сибатини фаш этувчи
фактлар эди. Суҳбатлар вақ-
тида ГФРдан келган режис-
сёр Телденсенкихоним шун-
дай деди: «Мен биринчи мар-
та фашист концлагерлари ма-
қсадида фильмни кўрганда 12
ёшда эдим. Енимда ўтирган
онам: «Немис бўлганимга но-
мус қиламан», деган эди. 22
ноябрда Ғарбий Германия

бундестаги Америка ракетал-
ларини ўрнатишга қарор бер-
ганини эшитиб, мен ҳам но-
мус қилдим. Маркс: уят —
номус революцияни ўйла, де-
ганини эслаб бироз енгил
тортидим. У жанобларда но-
мус йўқ...»

Ҳа, Вашингтон ва Бонн-
даги, Лондон ва Римдаги ҳу-
кумат бошлиқларида ор-но-
мус йўқ. Инсонга нисбатан
шафқат туйғуси ҳам йўқ.
Агар уларда заррача инсоф
бўлганда, ўз халқларини
ўлим гирдобига тортиш йў-
лини ишсизлашга мажбур қи-
лиш ҳуқуқини таъминлаган,
олчалар но берган ва бош-
панасизларга турар жой бер-
ган бўлар эдилар.

Ҳавода порох хинди ақий
бошлаган сўнгги йилларда
Коммунистлик партия ва
Совет давлати сабр-чидам
билан мунтазам равишда қи-
ян ҳолатлардан қутулиш
йўлини излаб келдилар. Қўп-
гина оқилна таклифлар ки-

ритдилар. Начора, улар ино-
батта олинмади. Рейган маъ-
мурияти куч ишлатиб, итот
қилдириш фикрига келиб
қолди. Йўқ, жаноблар! Хо-
тама бўлмади! Совет давла-
ти куч устига қўрилган
эмас. У нақадар мустаҳкам
эканлини, совет халқи нақа-
дар қудратли эканлини Гит-
лер ҳам синиб кўрган эди-
ку! Бугун эса, барча имко-
ниятларимизни, қудрат ва
иродамизни бир жойга йи-
ғиб, ҳарбий-стратегик муво-
занатини бўзишга йўл қўй-
маймиз. Ҳеч қандай душман
бизни ғайлатда қолдириб бо-
сиб келишига йўл қўйма-
лиқда 1941 — 1945 йил-
ларда ҳалок бўлган 20 мил-
лион ватандошларимиз руҳи
олдида жавобгаримиз. Зотан,
Ю. В. Андроповнинг «Прав-
да» газетаси саволларига
берган жавобларида: «...Аммо
мулоқот Р. Рейган таклиф
этиб, ҳарбий-стратегик му-
возанагини қўриқлаш кучи
пеш қилиб эмас, балки тенг-
лиги асосида олиб борилиши
керак» — деб таъкидланди.

Махмудали ЮНУСОВ,
Ўзбекистон ССРда хизмат
қўрган фан арбоби

ТЎЁНА АСАРЛАР

Ўзбекистон ССР ва Ўзе-
кистон Компартиясининг 60
йиллигига муносиб асарлар
билан кутуб олиш ҳар бир
ижодий ташкилот, муассаса
ва ижодкорнинг шарафли
бурчидир. Республикаимиз
расмолари ҳам бу шонли
тўғига бағишлаб ранг-баранг
маъзу ва жанрда асарлар
яратмоқдалар. Ўзбекистон
ССРда хизмат қўриқлаш
салғат арбоби. Бутунити-
фоқ Ленин комсомолни му-
фоттирини лауреати Жалол
УМАРБЕКОВ ана шу катта
тантанга бағишлаб ишлаб-
ган асарлари тусуида мух-
бирини катта қўйидагиларни
сўзлаб берди.

— Аввало, шунинг айтиш-
макки, шу оғиний охирида
Москвада — Кўргазма-
ланежиде Ўзбекистон ССР ва
Ўзбекистон Компартиясининг
60 йиллигига бағишланган кат-
та кўргазма очилди. У ерда
республикаимиз расмолари
ва халқларошларининг энг
яхши асарлари намоён қили-
нади. Бу кўргазмада мен бую-
қалло Ал-Ҳодровга бағиш-
ланган «Мен инсоним», танқид-
ли расмол, меннинг устозим

Чингиз Аҳмаровга бағишланган
«Хумо — бахт қуши» асарла-
рим билан, шунингдек Исхик-
кул таассуротлари асосида
яратилган бир неча асарлар
билан иштирок этаман.

Республикаимизнинг шонли
юбилейи муносабати билан
кузда катта кўргазма бўлади.
Ана шу кўргазмада муносиб
асарлар билан иштирок этиш
бошқа касбдошларим қатори
меннинг ҳам орзуимдир. Шу
кунларда «Хотин-қизларни
озодликка чиқариш» деган
триптих устида ишляпман.

Унда ўзбек хотин-қизларнинг
Октябрь инқилоби тўғрисида
озодликка чиқиши акс эттири-
лади. Унинг биринчи қисми
саводсизлигини тўғрисида ба-
ғишланган. Чап томонда ўз-
бек хотин-қизларидан бири-
чилар қаторида трактор қай-
дан Анжират Жўраева сиймоси
туширилади. Унг томонда эса
хотин-қизларнинг уюлиш меҳ-
натдан кейинги дам оlishлари
ўз аксини топади. Шунингдек, Япо-
ния сафари таассуротлари асо-
сида ҳам асарлар ишлямоқда-
ман.

Хуллас, режелар, эскизлар
кўп. Уларни ишхосига етказ-
иш, мукамаллаштириш у-
стида иш қизғин бормоқда. Бу
ниятлар қай даражада амалга
ошганлигини кўргазмага таш-
риф буюрган томошабинлар
баҳоладилар.

Шулар натижаида бу асарни
қиратишга киришдим. Мазкур
триптих илгари яратганим
«Вект олган» деган сўраниянг
мантйиги давомидир.

Бундан ташқари Тошкентда-
ги «Баҳор» ресторани учун
гобелен ишляпман. Уни рас-
сом Баҳорид Жалолов билан
хамкорликда олиб бормоқда-
миз. Бўйи 2,5 метр, узунлиги
15 метр бўлган бу го-
белен иккита ишляймиз.

Уларда баҳор мавзуси ўз
аксини топади. Шунингдек, Япо-
ния сафари таассуротлари асо-
сида ҳам асарлар ишлямоқда-
ман.

Хуллас, режелар, эскизлар
кўп. Уларни ишхосига етказ-
иш, мукамаллаштириш у-
стида иш қизғин бормоқда. Бу
ниятлар қай даражада амалга
ошганлигини кўргазмага таш-
риф буюрган томошабинлар
баҳоладилар.

РАСМИЙ ЖАВОБ
ТАЛАБ ҚОНДИРИЛДИ

Ўратепадаги Қорбоғ киш-
лотига ишорчи М. Сафаров
нинг «Ўзбекистон адабиёти
ва санъати» газетаси редак-
циясига йўллаган шикоят
хати атрофликча текшириб
қўрилди. Маълум бўлиши-
ча, М. Сафаров бир қатор
нашрларга обуна бўлиш
учун анча кеч, яъни 1983
йилнинг 20 ноябрдан кейин
муурожаат қилган экан. «Со-
юзпечать» ходимлари ҳам ўз
набватида унга обуна бўлиш
муддатини кечикканлигини ту-
шунтириш ўрнига рад жа-
воби беришган.

Шаҳар партия комитети-
да М. Сафаров билан суҳ-
бат ўтказилди ва масалалар
рашварлик қилинди. У
«Ўзбекистон адабиёти ва
санъати» газетаси «Партия
нашрларига обуна бўлди. М.
Сафаров ана шу нашрларни
1984 йилнинг март ойидан
ола бошлади.

О. РАДИН,
Тошкентнинг КП Ўратепа
шаҳар комитетининг сек-
ретари

Суратда: Халима Носиrowнинг 70 йиллигига бағишланган тантанали кечада.
С. МАХКАМОВ фотоси

ХАЛҚ АРТИСТИ ШАРАФИГА

30 январь кун Ўзбеки-
стон Компартияси Марказий
Комитетининг биринчи сек-
ретари И. Б. Усмоновжаев
СССР халқ артисти Халима
Носиrowга Халқлар дўстли-
ги орденини тантанали вази-
ятда топширди. Халима Но-
сирова музика санъатини ри-
вожлантиришдаги хизматла-
ри учун шу орден билан тақ-
дирланди.

Уртоқ И. Б. Усмоновжаев
машҳур артистини Ватан му-
қофоти билан самийини таъ-
риқлади, унга сизат-саломат-
лик, янги муваффақиятлар
тилиди.

Халима Носиrowна жавоб
сўзидан ўз меҳнатига юксак
баҳо берилганлиги учун Ком-
мунистлик партияга, Совет
ҳукуматида астойдил мини-
натдорчилик билдирди. Ҳа-
нинг бутун кучини санъатга,
унинг тинчликка хизмат қи-
лиш, коммунистлик жамият
кишиини тарбиялашдек оли-
жаноб вазифани рўйбга чи-

қаришга сарфлашга ваъда
берди.

Муқофот топширишга ба-
ғишланган тантанали маро-
сида Ўзбекистон Компартия-
си Марказий Комитети
Бюросининг аъзолари Р. Х.
Абдуллаева, И. Г. Анисим-
кин, Ғ. Х. Қодиров, В. К.
Михайлов, Т. Н. Осетров,
Ўзбекистон Олий Со-
вети Президиуми Раисининг
Ўринбосари Г. М. Орлов
қатнашдилар.

Шу кун Халима Носи-
рова талантнинг илҳомиди-
ларини, унинг касбдошлари,
дўстлари, Уртоқлари, шо-
ғирдлари Алшпер Навоий
номидиги Ўзбекистон ССР
давлат академик Катта теат-
рига келдилар. Бу ерда халқ
артисти тутилган кўннинг
етмиш йиллигига бағишлан-
ган юбилей кечаси бўлди.
Сўзга чиққилар Х. Носиро-
ванинг Ватанимиз кўнмла-
латли санъатини ривожлан-
тиришга катта ҳисса қўшган-
лиги тўғрисида гапирдилар.

Суратда: Халима Носиrowнинг 70 йиллигига бағишланган тантанали кечада.
С. МАХКАМОВ фотоси

АНЪАНАВИЙ НАВОИЙХОНЛИК КУНЛАРИ ОЛДИДАН

АЛИШЕР НАВОЙИГА МАКТУБЛАР

БУЮК СИЙМОЛАРНИНГ кундалик дафтарлари, расмий ёки шахсий ёзишмалари илмий-адабий асарлари қаторида улар дунёқарашини тўғрироқ тўшунтиришда, таржима ҳоллари, ижтимоий-иқтисодий фаолиятлари, аниқликлари киритишда, инсон сифатидаги халқатери, маънавий қиёфасини белгилашда ишончли манбалардан ҳисобланади.

Шу сабабли, айтайлик, таъкид адибларнинг ёзишмалари, айниқса, улар битган мактублар илмда муҳтаблар. Ҳужжатлар даторида алоҳида диққат билан ўрганилади.

Барча мутафаккирлар каби Абдураҳмон Жомий ва Алишер Навоий ҳам ўз ёзишмаларида иқтисодий-иқтисодий фаолиятларининг ақралиқ қисми сифатида қарангилар, мактубларини йиғиб, махсус тўпламлар тўзганлар.

Алишер Навоий ўзига, ҳатто яқинларига йўлланган мактубларини ҳам авайлаб тўплаган. «Мураққаъи Алишер Навоий» деб юритилувчи бу тўплам-альбомнинг тарихий-маърифий аҳамиятини нисбатда қатъи. Мураққаъда 594 дастхат нома жамланган. Мактублардан 337таси Абдураҳмон Жомий қаламига мансуб. Уларнинг асос қўқилиши эса Алишер Навоий номига битилган.

Таъкид шарқшунос олим Асоиддин Ғўрибоев ўзқўқилишлар давомида шу тўпламдаги мактубларни томонлама ўрганиш билан шугулланди. Натикда, «Абдураҳмон Жомийнинг «Мураққаъи Алишер Навоий»дан олинган дастхат мактублари» илмий асари майдонга келди. Китоб «Фан» нашриётида босилди.

Асар фақат роқимнинг ҳаёти ва иқтисодий, дунёқарашини ва илгор интиқларини ўрганиш жиҳатидангина эмас, балки Навоийнинг давлат ва жамоат аълои сифатидаги иқтисодий фаолияти моҳиятини тўлароқ тўшунтириш жиҳатидан ҳам катта қизиқтириш уйғотди. Таъкидотда Жомийнинг мураққаъга киритилган дастхат мактублари аниқланган, уларнинг аксарияти рус тилига таржима қилинган, ҳар бири илмий шарҳ-ишорат билан таъминланган.

Муаллиф Жомий мактубларини мазмунига кўра яқин катта гуруҳга ажратди. Биринчи гуруҳ ҳатто — шахсий мактублар. Бу қисмда Навоийга ёзилган 35 ва Хусайн Бойқарога йўлланган 18 мактуб жамланган. Уларда Жомийнинг Навоийга юксак ҳурмати, турли сафарлар давридаги соғинч ҳисла-

ри, иқтисодий иш ва режалар юзасидан фикрлари, Навоийнинг давлат аълои сифатидаги фаолиятида шохини ўз режалари, илгор фикрлари, маънавий қиёфасини белгилашда ишончли манбалардан ҳисобланади.

Шу сабабли, айтайлик, таъкид адибларнинг ёзишмалари, айниқса, улар битган мактублар илмда муҳтаблар. Ҳужжатлар даторида алоҳида диққат билан ўрганилади.

Барча мутафаккирлар каби Абдураҳмон Жомий ва Алишер Навоий ҳам ўз ёзишмаларида иқтисодий-иқтисодий фаолиятларининг ақралиқ қисми сифатида қарангилар, мактубларини йиғиб, махсус тўпламлар тўзганлар.

Алишер Навоий ўзига, ҳатто яқинларига йўлланган мактубларини ҳам авайлаб тўплаган. «Мураққаъи Алишер Навоий» деб юритилувчи бу тўплам-альбомнинг тарихий-маърифий аҳамиятини нисбатда қатъи. Мураққаъда 594 дастхат нома жамланган. Мактублардан 337таси Абдураҳмон Жомий қаламига мансуб. Уларнинг асос қўқилиши эса Алишер Навоий номига битилган.

Таъкид шарқшунос олим Асоиддин Ғўрибоев ўзқўқилишлар давомида шу тўпламдаги мактубларни томонлама ўрганиш билан шугулланди. Натикда, «Абдураҳмон Жомийнинг «Мураққаъи Алишер Навоий»дан олинган дастхат мактублари» илмий асари майдонга келди. Китоб «Фан» нашриётида босилди.

Асар фақат роқимнинг ҳаёти ва иқтисодий, дунёқарашини ва илгор интиқларини ўрганиш жиҳатидангина эмас, балки Навоийнинг давлат ва жамоат аълои сифатидаги иқтисодий фаолияти моҳиятини тўлароқ тўшунтириш жиҳатидан ҳам катта қизиқтириш уйғотди. Таъкидотда Жомийнинг мураққаъга киритилган дастхат мактублари аниқланган, уларнинг аксарияти рус тилига таржима қилинган, ҳар бири илмий шарҳ-ишорат билан таъминланган.

Муаллиф Жомий мактубларини мазмунига кўра яқин катта гуруҳга ажратди. Биринчи гуруҳ ҳатто — шахсий мактублар. Бу қисмда Навоийга ёзилган 35 ва Хусайн Бойқарога йўлланган 18 мактуб жамланган. Уларда Жомийнинг Навоийга юксак ҳурмати, турли сафарлар давридаги соғинч ҳисла-

НАВОИЙ ШУНОС, МАТШУНОС, МУРАББЙ

Хурматли редакция! Мен университетнинг филология факультетидан сиртда ўқийман. Адабиётимизнинг бой тарихини ўрганишда қизиқаман. Жумладан, форс ва араб тилларида яратилган халқимиз мадания

меросининг ома тилимизга тарихимизнинг ҳам қувончли мурожаати. Яқинда буюк тарихчи Хондамирнинг «Мақорим ул-ахлоқ» асарини ўқидим. Китобида Порро Шамсиев таржима қилган экан. Кейин бир жидқ

Лола МАХМУДОВА Самарқанд

Матшуноснинг классик адабиёт сирларини, форс, араб тилларини пухта билгани лугатшуносликда амалга оширган ишларидан ҳам кўринади. 1952 йили С. Иброҳимов билан биргаликда тузган «Ўзбек классик адабиёти лугати» асари ўзбек классик адабиётини ўқитиш-ўрганишда муҳим аҳамият касб этди. Кейинчалик эса олим томонидан Навоий асарларига тўғриван лугат ўтказиш адабиётининг тарихини ўрганишда кундалиқ қўлланмалардан бирига айланган.

Текстология фаннинг бугунги кундаги аҳамияти, ақтуаллиги шунданки, ушбу соҳа адабиётини намоёндалари асарларини ўрганиб бўлмайди. Чунки, Гафур Ғўломнинг тўрт томлик таянган ва адабий мақолалардан иборат тўплами Порро Шамсиевнинг текстология қўзғатувлари асосида нашр этилган бунинг ақид дилидир.

Устознинг илмий мақолалари, таъкидлари ҳам унинг йирик таъкидотчиларга юксак илмий иқтидорини далолат беради.

Тамила ҒАФУРЖОНОВА

Бу санъат қонаси улуғ Алишер Навоий номи билан аталади. Бу ерда ҳар оқшом опера ва балет спектакллари намоиш қилинади. Шунингдек, турли адабий анжуманлар, рахуш ва тантаналар ҳам бўлади.

Суратда: А. Салинский

(чапдан унчи), Ҳ. Жало-

лов, М. Каримов, Т. Тула,

М. Муҳамедов, С. Олимух-

жаев, О. Толипов.

АДАБИЙ ТАҢКИД

«ФАНТАСТИК» воқеа — ҳаётнинг янги, кутилмаган қирраларини кўришга ёрдам берувчи ҳаёт ташбеҳидир. — дейди Чингиз Айтматов. — Шундай ташбеҳлар жуда зарур бўлиб, қўқилишнинг сабаби — кечаги фантастика соҳасига бугун илмий-техника қишқирларини киритиб келганигина эмас, балки биз яшаётган оламнинг, иқтисодий, сиёсий, мадфурвий қарама-қаршиликлардан емирилиб бораётган бугунги оламнинг ўзи фантастикадир.

Кейинги вақтларда «Литературная газета» саҳифаларида фантастик адабиёт имкониятлари ҳақида кўплаб мунозарали чиқишлар бўлди. Улар орасида америкалик атоқли фантаст Рэй Бредбэрнинг мулоҳазалари диққатга лойиқдир. Баъзи олимлар фантастик асарларда инсоният келажакнинг қора бўёқларда тасвирланганига қарши чиқиб, эртанги кунни нурли рангларда тасвирлаш керак, деган фикрни илгари сурган эдилар. Дарҳақиқат, жаҳон фантастик адабиётининг йирик вакилларида Герберт Уэллс («Оламлар уруши»), «Ойдаги дастлабки одамлар», «Уйқудаги киши уйғонганда», «Доктор Морро» романида инсоният тараққиотида туғилиш мумкин бўлган иқтисодий-маънавий муаммоларни атай кескинлаштириб тасвирлайди. Табиийки, бу реал тасвир эмас, балки эҳтилолдаги ҳалокатлар ҳақидаги оғохлантиришдир. Француз фантаст ғўзвичи Пьер Булзнинг «Маймунлар сайёраси», поляк фантасти Станислав Ляминнинг «Солярис», атоқли совет адиби Александр Беляевнинг «Ариал», «Ҳаво сотувчи» романида, Аркадий ва Борис Стругацкийнинг баъзи асарларида ҳам келажакнинг иқтисодий зиддиятлари бўла-бежаласдан, барча мураккабликлар билан тасвирланади. Фантастик адабиётнинг ўзига хос хусусиятларини назарда тутиб, Рэй Бредбэр айтган эдики, «Фантастлар келажак ҳаётини шунчаки тасвирламайдилар, балки инсониятни оғохлантирадилар».

185-рақам остида Жомийнинг «Дорад» радиопиёғазли келди, 274-рақам остида эса Хожо Убайдуллоҳ вафотига таърих-қитъа ўрин олган. Ҳар инқала шеърини асарини мактублар сирасига қўйиш, бизнингча, тўғри эмас. Айтидан, мураққаъга улар бирор тасодиқ билан киритилган.

Тадқиқотчи ишчи санъатчи намуналарини ўрганиш, унинг нафрларини амалга ошириш соҳасида катта воқеа бўлди. Мазкур асар тўғрисида Жомий мактубларининг аксарияти илмий таомилга киритилди, буюк шоир ва мутафаккир ҳаёти, иқтисодий кўп қирралари намоён бўлди. Айни замонда, таъкидот қатъи бизга Алишер Навоийнинг давлат ва жамоат аълои сифатидаги фаолиятини улкан гуманистик моҳиятини янада ёрқинроқ тасвирлашга ёрдам берди, шоир тарқаман ҳолининг айрим нуқталарига аниқлик киритди.

Абдураҳмон АБДУҒАФУРОВ, Суйма ҒАНИЕВА

са қўшмоқда. Қудрат Дўстмуҳамедов, Рустам Обидов ҳам шу йўналишда ижод қиладилар. Тоҳир Малик эса саргузашт-детектив ва иқтисодий фантастиканинг яқин намуналарини яратмоқда. В. А. Каримов, Ғўрибоев, Э. Мақсудов, Обидов Юсупов ҳам шу йўлда бормоқда. Турғунбой Ғўрибоев эртак-фантастика жанрида эътиборли ишларни амалга оширди. Анвар Обидов ҳам шу йўналишда асарлар ёзган.

Тоҳир Малик «Чорраҳада қолган одамлар» асарини қисса деб атаган бўлсада, аслида бу — мураккаб сюжетли, кўп тармоқли, яқин ўтмиш ва ҳозирги замоннинг иқтисодий, маънавий муаммолари бадий таъкидот билан биринчи ўзбек фантастик романидир.

Асарнинг дастлабки қисми, «Элчилар», «Тор дунё», «Табии афанди», «Бегоналар», «Чорраҳада қолган мулла йигит» каби боғлар юксак бадий савияда ёзилган. Роман бошида Бухоро амирлигининг ниқорозга юз тутган, зийлилар ўрғасида руҳий ғалаёт бошланган дора манзаралари чизилди.

Халқ ўртасида «қиймат йиқиллаштириш», «Минора сириндан беамол юра оладиган Дажнол пайдо бўлибди», деган мишмиллар тарқалади. Аслида, Дажнол деганлари Кўш Ғалактикасида узоқда бўлган Танг сайёрасидан келган «осмон элчиси» Луки бўлиб чиқади. Сайёраларда немада, «улар тарелка» у билан бирга келган файласуф олим Рҳақ илмий таъкидотчи Лукининг Ердати фаолиятини қўзғатиб туради.

«Дастлабки кузатувлардан сўнг Ердати тараққиёт даражасининг Танга нисбатан аниқ орақда экани таъкидот этилган эди. — деб ёзди автор. — Рҳақ сайёрага тушган кўнлари буни дарров фаҳм этади. Бироқ унинг ўт-

қудрати» ердада аҳволни яхшилашга қарор қилади. Аммо файласуф Рҳақ ерликлар ишга фаол аравлашганига, уларнинг иқтисодий-тарихий тараққиёт жараёнини четдан туриб тасвирлашга қарши. Шу сабабли у яна қиёмини эътиборга, «осмонда» қайтариб олиб кетади. Романнинг иқтисодий муҳим сюжет чизиги — Танг сайёрасидаги табиий ва иқтисодий шароитга боғлиқ муаммолар тасвири билан бошланади. «Осмонда» ердан кўра муҳим ҳодисалар юз беради. Тангда ҳақиқий инсоний муносабатлар, одамгарчилик, меҳр-оқибат, табиий тоғлар, боғлар, дарё, қўллар, ўтлоқлар йўқлиб кетган. Онда-сонда учраган қўқилиш сувидаги фойдали маъданлар ҳам тортиб олинган, у энди ўлик қўлмакка айланган. Шу аҳволнинг ўзи асар сюжетини драматиклаштириш учун етарли эди. Аммо, Тоҳир Малик бу билан қифоланмай, яна бири қанча проблемаларни қўшади. Натикда сюжет чизиги керагидан ортириб юборади.

Асарнинг учинчи, асосий сюжет чизиги — Бухоро ниқиробидан келинган дорада Фаргона водийсида қиёб кетган гражданилар уруши манзаралари, бош қаҳрамон — Бухоро мадрасасини битириб келган Сабоҳиддин ва унинг акаси Жамолидин таъкидотлари тасвири орқали очилади.

Шуни айтиш керакики, асарда қиёблар ва оқлар уруши, Қиёб Армия қўқилиш билан илмий мустақил мухторият тузишга илтифат қўриб олинган кураши мураккабликлар билан чизилди, зийлилар вакили — Салимхўжа амир томонидан қўлга олинди, Шоазиз янги замонага мослашади. Сабоҳиддин эса қиёбларнинг ҳам, оқларнинг ҳам йўлини таллашди, у ора йўлда — чорраҳада қолиб кетди... Шунга қарамай, асар давомида Сабоҳиддиннинг гоҳ у, гоҳ бу лагерьга ўтишга мажбур қилинади. У ўз эътиқодига амал қилиб яшаган интилади, бироқ шароит, муҳит бетараф яшаган йўл қўймайди. Сабоҳиддин ақиддан озди. Воқеаларнинг шу тариқа баъзан ерда, баъзан «осмонда» кескин тус олиши сюжетни тобора драматиклаштиради.

Асар сўғида ўзга сайёрадан келган Рҳақнинг Ердати қолиб кетиши мантқан асосланмаган. Бундан ташқари, асарнинг учинчи қисмида Рҳақ образи орқанда таассурот қолдиради. Хуллас, учинчи қисмда ақоиб одамлар тасвирлангани билан алоҳида асардек таассурот қолдиришда.

Ҳожинабар Шайхонинг илмий-фантастик қиссаларида кўп қизиқарли илмий фаразлар, гипотезалар дадил ўртага ташланади. У «Рей тошлари» қиссасида олис сайёралардан бирида сирли хоссаларга эга бўлган «қора тошлар»нинг онги мавжуд эканлигини тахмин қилади. «Аланга»да миллион йиллар давомида инсон ақдоқларининг оловта сажда қилиши сабабларини топишга интилади. «Олмос жисмиси» асарида эса ноорганик — жонсиз табиятда ҳам ақл-идрок мавжудлиги гоёси ҳақидаги фикрнинг давом эттиради.

Ҳожинабар Шайхонинг илмий-фантастик қиссаларида кўп қизиқарли илмий фаразлар, гипотезалар дадил ўртага ташланади. У «Рей тошлари» қиссасида олис сайёралардан бирида сирли хоссаларга эга бўлган «қора тошлар»нинг онги мавжуд эканлигини тахмин қилади. «Аланга»да миллион йиллар давомида инсон ақдоқларининг оловта сажда қилиши сабабларини топишга интилади. «Олмос жисмиси» асарида эса ноорганик — жонсиз табиятда ҳам ақл-идрок мавжудлиги гоёси ҳақидаги фикрнинг давом эттиради.

«Қора туйнулар сари» қиссасида эса ёзувчи илмий гипотезалар (бутун-бутун сайёралар ва бурунларнинг «қора туйну» таъсир доирасига кириб қўлиш, таъкидот оқил ва ҳаракат таъкидот ўзгартириш) билан бирга одамлар ва роботлар ўртасидаги инсоний муносабатлар муаммоларга кенгроқ эътибор беради.

«Еш гвардия» нашриётида Обидов Юсуповнинг «Қудратдан тушган одамлар» номи қисса ва ҳикоялар тўплами чоп этилди. Қисса ҳаёқон билан ўқилди, сюжетни қизиқарли, характерлар ёрқин ва асар гуманистик муаммоларга бой. Турли миллат вакилларида таъкидот тоғлан ҳалқаро космик ре-

ма экипажи қонинот пучмоқларидида учраган номаълум сабабда тараққиётнинг илтифот даражасида турган қабилаларнинг бегона сайёрадан келган, юқори даражада цивилизациялашган илтифотларнинг асоратига қарши озоқлик курашида ердан берадилар. Тўпламга кирган «Сирли сўқмоқлар», «Профессор Оқилхоннинг замбарга» ҳикояларида инсон табиятидаги ҳасадлиқ, бахиллик, такаббурилик, тўғрлик, расмийчилик каби иллатлар таъкидот остига олинади.

Айтиш керакики, «Еш гвардия» нашриёти «Саргузашт, фантастика» сериясида классик фантаст адибларнинг, шунингдек, ҳозирги ўзбек ёзувчиларининг асарларини мунтазам нашр асар сюжетини драматиклаштириш учун етарли эди. Аммо, Тоҳир Малик бу билан қифоланмай, яна бири қанча проблемаларни қўшади. Натикда сюжет чизиги керагидан ортириб юборади.

Абдулҳаким Фозилонинг «Қора тош» («Қоҳар ул-асвад») қиссасида мусулмонларнинг саждақоҳи Қабатиллодаги Қора тош бошқа сайёрадан тушган табиат ҳодисаси сифатида таъкидот этилади. Асарда диний таълимотларнинг, ҳалқаро урушларнинг келиб чиқиши бошқа сайёралардан келган мўъжизаларга боғланади, бу фикрга қўқилиб бўлмайди. Эътиқодлар кураши ҳеч қачон тасодифлар билан изоҳланмайди. Уларнинг замири биз ўйланганда кўра теранроқдир.

Ғафур Ғўлом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти ҳам фантастика соҳасида яқин ишларни амалга оширмоқда. Шундай ишлардан бири — Анвар Обидовнинг «Эй, ёруғ дунё» фантастик эртак-повестидир. Асар ҳар жиҳатдан эътиборга лойиқ. Қисса қаҳрамони ўз халқига, барча одамларга озоқлик, ёруғлик, яқинлик келтириш ораусида яшайди ва бу йўлда ҳар қандай машаққатларни енгиб ўтишга журъат этади.

ЖАҲОН фантастик адабиётининг йирик вакиллари Г. Уэллс, Ж. Верн, Э. По, А. Азимов, С. Лэм, А. Кларк, Р. Шекли, П. Буль, А. Беляев, И. Ефремов асарларини ўзбек тилига таржима қилиш ишлари, оқилнинг айтганда, бизда яқин йўлда қўқилимаган. Ғафур Ғўлом номидаги нашриётида А. Беляевнинг «Жаҳонгир» романи эълон қилинди, ҳоло. «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси бир вақтлар «Учар гил» рубрикасини очиб, фантастик ҳикояларни ҳам тез-тез ёритиб туради эди. Шу яқин аънава тагин йўлга қўқилиш истардик.

ранг-баранг мавзудаги шеърят кечалари, уч. С. МАХКАМОВ фотоси

Х У К М

ХАЛҚИМИЗНИНГ азалий одати бўйича каттаюки маърака-маросимларда ҳар қилинган маърифат, мартабасига кўра ўз ўрни бўлади. Шойир тенгдошлари даврасида иккидун саломат ҳақида саломатига яраша Боро Бойқобиловнинг бор. Ўзбекистон халқ шoirи, устод Миртемир жондай шoirида Боро Бойқобилов ҳақида гапириб ифтихор билан «Ургут—Бургут» деган эдилар. Зотан, Бургутнинг борлиқ шайдадиги, шикоятчи, қанчалки беванд парвоз қилиб, қорли қоялардан учиб ўтиб қудратли қояларга қўниш журъди унинг қўш қанотида бўлади. Шу жондай шoirнинг қўш қанотида ҳавас қилса эрияди.

Утган йилнинг ўзидagina шoirнинг бир қанча шеърларидан ташқари буюк бобомиз ҳазрати Навоий ҳақида битилган «Юдизли осмон» («Шарқ юдизин», 1983 йил, 9—10-сонлар) ҳамда элнинг тузини еб, тузигига тулпуришча, юзига

оёқ қўйишча бориб етган ноёқ қимсалар ҳаётидан олиб эзилган «Адашган кема» («Ш.», 1983 йил, 10-сон) дostonлари матбуотда эълон қилинди.

«Адашган кема» капитани қилмиш-қидирмишлари билан ҳаммаизга таниш кимса. У ўз кемаида неча йиллар берармон сузади. Унинг теграсида ўйлаб қайқилар, қайқичалар парвона. Соҳиб кемаининг қўли узун. Кўп кишининг боши борабларган ерларга унинг оғи етади. Имонияти чексиз. Айтгани айтган, дегани деган. Санамлар бир имосига зор. Атрофидаги жониворлар учун ҳар бир сўзи — амри вожиб. Сизга келган бало менга келсин, дегуҳи мутларнинг, молдоҳларнинг ошиги ҳақида оғи. Гапини ерда қолдирувчиларнинг қосалари оқармайдн. Шу йўсин мартабаси кун-бундан баландлашиб, мавқеи ошди боради. Кўл остида ишловчи каттаюки қилмишларини ўзига ситигиришча бориб етади. Ўзидан катталарга эса сизига боради. Ўзини уларга покдонмо, нодир ва нобъ талант эгаси қилиб кўрсатишни ўрнига қўяди.

Бироқ қаршисидаги кимсанинг на юзиди, на кўзиди ўз аксини кўролмаб мулзам бўлади.

Дилкаш одам эди текиучча амал Инсофи бор эди, бўлса-да—озорқ — деган ўй билан Имон уни инсофга чақиради. Тавфиқ тайлади. Бўлмади. Имондан аллақачон айрилиб бўлган экан.

Инсонлик бурчини унутиб қўйганлигига бир ишониб, бир ишонмай бурча ҳам ўз бурчини адо қилади. Ўз хожисининг инсонлик бурчини оғи ости қилганлигини жиддий бир тарзда эслатади. Оғоҳ қилади. Бироқ кимга гапирипсан, деймайди.

Менда ҳам тугади сабр ва бардош, дея попонодек тирпириллаб, бетоқат бўлиб Юрак уни инсофга ундайди. Юрак ҳам ўзининг парча-парча бўлиб кетганини ўз кўзи билан кўриб Ҳаётга мурожаат қилади.

Ҳаёт ўйга толади. Унинг ҳаётда ўз ўрнини топувчи бошини тошларга қанчалар урганини кўз ўнгига келтиради. Ўзини ўнглаб, ўз имкониини яратадиган сўнг:

Шахмат тахтаси деб ўйлаб ҳаётини, Амал қилди «ўйини» қондасига.

Ҳоли тамг бўлганда қўллади «отини» «Шоҳини» кўш солди ўз фойдасига.

Унинг бу устонилигига Ҳаётнинг қаҳри келди. Ногоҳон денгизда тўфон туриб Кема ҳам, унинг Соҳиб ҳам фалокатга учрайди. Тўлқин уни ҳасдек хор этиб қирғоққа итқитиб ташлайди.

Бироқ унга одамлар қараб, томошабин бўлиб, туролмадилар. Энди ўз қилмишларидан пушмон бўлганлар, тавба-тазарру қилганлар, дея унга имодод қилини чўздилар. Дарёлик қилдилар. Уни афтода ҳолида ташлаб қўймай, қирғоққа кема эмас, қайиқ келтирадилар. Ўз ҳимояларига оладилар. У кўпга қуллук қилиб, шукрона келтиради.

Ҳавас қиларлик мавзу. Ҳавас қиларлик мантқиқ. Оқилга ишорат, Нодонга — келтак. Душманинг битта бўлса ҳам—кўп, дегандек, «Адашган кема», унинг соҳиб-сўтонининг бошига тушмиш қарак бўлган қулфат дoston муаллифининг орамизда учраб тирадиган «кема» дарғалари, амалпарастлар, шухрат қурбонлари, нафс бандалари, эзгулик қушандалари, тўғри йўлдан эгизган тўғонлар устидан чиққан адолатли ҳукми. Гоят ўрнатили, ибратли ҳукми.

Тўра СУЛАЙМОН

МАКТУБЛАРИНИНГИНИ ШАРҲЛАЙМИЗ

САВДО—НОЗИК МАСАЛА

Редакциянгизга келаятган хатлар орасида савдодаги муаммолар, бу соҳадаги ютуқ ва камчиликлар ҳақида жиддий фикр юритилган мактублар аччиғина. Биз Ўзбекистон ССР савдо министрининг ўринбосари Қ. ШУКУРОВА ача шу катларнинг айримларини шарҳлаб беришни сўрайди.

объектлар ишга туширилди.

— Муҳтарам газетхонларнинг мактублари ҳақида сўз юритилган олдн республика савдо ташкилотлари, умумий оғватланмиш муассасаларида кўлга киритилган ютуқлар ва айрим вазибалар хусусида тўхталиб ўтишни лозим деб биланам.

Маълумки, КПСС Марказий Комитетининг 1983 йил декабри Пленумида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Ю. В. Андропов савдо хўжалигини яхшилаш, аҳолига зарур истеъмол моллари етказиб беришни янада такомиллаштириш масалаларига алоҳида эътибор берди.

Шу нуқтаи назардан қарайдиган бўлсан, бизнинг республикамизда ҳам бу борада аччиғина ишлар амалга оширилганлигига ишонч ҳосил қиламиз. Ўтган йили республикамиз бўйича товар обороти планидан 5,8 процент ошганлиги ҳам шундан далолат беради. Бир қатор областларнинг савдо ҳодимлари — аниқмат олган социалистик мажбуриятларини ошнги билан ундадилар. Жиззах, Навоий, Сирдарё, Хоразм ва бошқа областлар шулар жумласидандир.

Республикамиз савдо ҳодимларининг бу йилги вазибалари янада мураккаб ва масъулиятли. Ялли товар оборотини 13 миллирдан 600 миллион сўмга етказиш мўлжалланмоқда. Бу ҳазилкам савдо эмас. Зиммага олинган ача шу шарафли вазибалар ундадиларни амалга оширишга тўғри келади. Жумладан, савдо ташкилотларини билан ишлаб чиқариш корхоналари орасидаги алоқаларни яхшилаш, талабчанларни ошнриш, савдо маданиятини юксалтириш ва бошқа прогрессив ҳодимларни изиллиги билан юзлари этиш талаб этилади. Харидорлар психологиясини ҳам мўлзам ҳисобга олиб бориш лозим. Бугунги харидорнинг диди ача юксак. У бирор товарни харид қилишдан олдин мулоҳаза юритиб кўради: қиройли, ихчам, арзон бўлган молни сотиб олади, албатта. Демак, харидорнинг мағзиндан куруқ чиқиб кетмаслиги учун аввало кўпроқ ва сифатлироқ махсулот бўлишига эришишимиз ва ўз наватидида уни харидорга манзур қила билишимиз керак.

Республика партия ва ҳукумати савдо базалари ва магазинлари зарур товарлар билан таъминлаш, шунингдек, савдо тармоқларининг моддий базасини муштамлашга йил сайин кўпроқ эътибор берилади. Шаҳар ва қишлоқларда бўлган киши янги-янги магазинлар, савдо марказлари, ошхоналар қад кўтарилганлигига гувоҳ бўлади. Биргина ўтган йили Самарқанд шаҳрида Бош универмаг, Ўзбекистон ССР Енгил саноат министрининг қарашли фирма мағазини, Қарши шаҳрида тайёр кийимлар мағазини, Наманганда Бош универмаг, Тошкент шаҳрида Югославиянинг «Скопье» мағазини ва бошқа ўйлаб муштам

Кўлга киритилган ача шу ютуқлар билан бирга, амалга оширилмиш зарур бўлган юмушларимиз ҳам қўплитини тан олишимиз керак. Газетхонларнинг мактублари шундан далолат бериб турибди. Жумладан, Чимкент областининг Сайрам қишлоғида яшовчи А. Абдумаликовнинг Тошкент мағазинларида сурп, чит каби зарур газламалар камёб бўлиб қолганлигини куюниб ёзишида жон бор. Аввало шунини айтиб ўтиш керакики, ўтган йил ача шундай асортиментдаги газламалар реализация қилиш плани 19 миллион сўмга ошнриб бажарилди. Унинг сифати ҳам яхшиланди. Ленин, барбиров хали харидорлар талабини қондиришмиш, деб айтолмаймиш. Ўзбекистон ССР Енгил саноат министрининг қарашли қўплити тўқимачилик фабрикалари халқимизнинг пахтадан тайيارланган газламаларга бўлган талабини ҳисобга олмайди. Тўқимачилик фабрикалари адилин билан ишлаб чиқаришнинг такомиллаштирилиши, кўпроқ ва сифатлироқ сурп, чит каби газламалар ишлаб чиқаришни йўлга қўйишлари зарур, деб ҳисоблайман.

Бир қатор газетхонлар Тошкентдаги Марказий универмаг ва Бош универмагга неғадир ой охирига келиб камёб товарлар қўнайиб қолганлигидан ажабланишди. Ойнинг бошқа вақтларида эса бундай зарур буюмларни топиб бўлмаслигиндан шикоят қилишди. Савдодаги ача шу нотекисликда биз савдо ҳодимлари ҳам айбдоримиз, албатта. Фақат Тошкентдаги Марказий универмаг ёки Бош универмагдигина эмас, бошқа шаҳарлардаги савдо шаҳобчаларида ҳам худди шундай манзарани кўриш мумкин. Мағазинларнинг раҳбарлари ой охирида қолганда плани тўлдирини ташвишга тушиб қолдилар. Омбордаги камёб товарлар пестхатга чиқариб, фабрикалардан ноб моллар олиб келинади. Неғадир корхоналар, банклар ҳам бунга қўлини қўлишди. Ой охирида қолганда, бир қатор корхоналарнинг раҳбарлари кўпроқ, сифатлироқ махсулот ишлаб чиқаришлари. Бунинг бари савдодаги нотекисликка, мағазинларда наватини қўнайиб кетишига сабаб бўлган.

Фарғоналик О. Бердиалиев Арманистонда ишлаб чиқарилган пойфазал харид қилганини, унинг нархи арзон, сифати эса қўнғилдагидек эканини ёзиб, бизда ача шундай ноб оёқ кийимларини ишлаб чиқарилмаётганлигидан ҳақин равида рақибни. Арманистондаги «Мисис» пойфазал фабрикасининг махсулотларига талаб жуда катта. Чунки улар енгил, чидамли, ихчам ва чиройли. Агар дўконларга чет эл пойфазал билан Арманистонда ишлаб чиқарилган туфиларни бирга қиравсан, харидорлар энг аввало «Мисис» махсулотига талпинишди. Ўзиданга пойфазал фабрикалари мажкур фабрикадаги илгор тажрибаларини ўрганиб худди билан жорий этишларни лозим. Аммо, афсуски, кўп йиллардан бери бу борадаги аҳвол тузаламапти. Биргина Тошкентдаги 2-пойфазал фабрикаси (директори Л. Чиралли) ўтган йил 94,4 минг сўмлик бран махсулот ишлаб чиқарган. Корхона тегишли ташкилотларга 176 минг сўм жарима тўлаган.

Бундай сифатсиз товар ишлаб чиқараётган корхоналаримиз ача эмас. Сиз «Бозорлар дунеси» мағазинларига кирганингизда пластмасса ёки резинадан ясалган бадбашара, нохуш ўйинчоқлари кўриб, чўчиб кетасиз. Бу ўйинчоқларни «Ташкилот» фабрикаси ишлаб чиқаради. Неғадир фабрика раҳбарлари ишлаб чиқаришни такомиллаштириш, болаларнинг тафаккурини ошнришга ёрдам берадиган, уларнинг эстетик дидини ошнридиган ўйинчоқлар тайيارлашни пайсалга қўйишди.

Самарқандлик А. Абдуллаев, хоразмлик И. Худойберганов айрим савдо ҳодимларининг қўполлиги, қўнғилдан қолганини ёзишди. Биз бундан кўз юммаймиш. Минг афсуски, орамизда ача шундай кишилар ҳам учраб туради. Ўтган йил совет савдоси қондасини бузганлиги учун 153 киши ишдан четлаштирилди. 112 сотувчининг иши тергов органларига ўтказилди. Бу жуда нохуш ҳол, албатта. Биз савдо ҳодимлари орасида тарбиявий ишлар олиб боришга алоҳида эътибор беришимиз керакка ўхшайди. Хушмуомала, ҳалол сотувчинлар сифини қўлайитириш асосий бурчимиз, деб биланамиз. Аммо қўнғилликка ўрнатилган аяқийиб сонак бўладиган аяқийиб сонак тувчиларимиз савдо тармоқларининг билан ҳам таъминланмиш. Ўзбекистон ССРда хўжалик қўрсатган савдо ҳодимлари — айдикхолик А. Абдуллаев, самарқандлик А. Гуржинов, наманганлик А. Гафуров, сирдарёлик И. Нуманова, тошкентлик Н. Сафарова, қашқардалик Н. Саломова, фарғоналик У. Умаров, нукуслик Р. Нигулова, бухоролик Р. Азизов ва бошқалар шулар жумласидандир.

Мен фурсатдан фойдаланиб ача бир тақдирини ўртага ташламоқчиман. Ижод аҳли, айниқса, муҳтарам ёзувчиларимиз савдо ҳодимлари ҳаёти, уларнинг орзу-ўйларини билан қизиқсалар. Ўрганадилар ва бу ҳақда барқарор асарлар яратсалар айна савдо—нозик масала. Унинг ҳам ўзига яраша муаммолари бор. Энг муҳими, савдо системасида жоизқур, фидойи одамлар етарли.

Ё Р У Қ СА ДО Л А Р

ОДАТДА, шеър билан мулоқотда бўлган, «Яхши шеър экани», деймиш ёки ранжиган оҳангда «кичмакич», деб кўя қоламиз. Хар икки ҳолда ҳам биз ниманидир кутган бўламиз, баъзан ишончдан кўнглимиз аришса, гоҳида бизга ўз билганларимиз ва ардоқли туйғуларимиз шеърдан афзал кўринади. Ҳа, шеър билан мулоқот куттишдан бошланади. Шеърнинг хабардор, диди беванд, ҳозирлиги бор китобхон учун ахши шеър, ахши тўплам куттилмаган севинч, қалбга ёруғлик бағишловчи байрам.

Чўлпон Эргаш Ғафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида чоп этилган янги тўпламининг «Тонготар садолари» деб атаган. Китобнинг номи ундаги шеърлар руҳини, маъмунини аниқ фидолаб туририбди. Тўпламдаги кўпчилик шеърларга хос феълиятини «Давлат» шеъри мисолида кўрайлик. Хўш, «Давлатнинг жозибаси сирни нимада?

Халқнинг улғурди! Билик, ундан бошқа, топинишга лойиқ Ҳеч нарса йўқдир: Шошил ибодатга, — Шошил нажотга, Халқнинг улғурди! Уелик, сен ҳам энди унга фарзанд бўл содиқ!

Шеър шундай — давлат ва унга ишонч руҳиди сатрлар билан ақлланади. Мухими, шеър давлаткор пафос — умуминсоний саодат йўлида курашишга қақирқик тўғайли

теран ижтимоий салмоқ касб этади. Шеър — қақирқик, унда биз кутган ва кутмаган хабарлар бор. Бизга маълум ва номаълум ҳақиқатлар факултетада образли сўзлар, бадий тасвир востилари кўмагида фидоланади. Лирик қаҳрамон нутқининг маъмунини, ундаги ижтимоий гоа кенглигини, шеърда тасвирланган манзараларни, ҳолатларни, образларни олдиндан, дейлик, юзорида келтирилган сатрлардан оқибат сиз кийин. Яна, шеърнинг ички қурилишида китобхонини сўнгги сатрга элтидиган шиддат мавжуд. Давлатга, китобга асосланган ҳар қандай шеърда декларативликка эҳтиёж сезилади. Бунин Чўлпон Эргашнинг шеърлари ҳам кузатамиш. Бироқ шoir мевърий саклайди, қақирқикдан образли фидога, ҳолат, вазият, манзаралар тасвирига кўчади.

«Суюқчи» шеърда сўнгги сатрларга шoir китобхондан максасини сир тутди. Лирик қаҳрамоннинг ярим ҳазил, ярим чин нутқида турмушнинг мураккаб катламлари, турли маънавий қийматлар аққол жонланади.

Чўлпон Эргаш шеърларини ўқиганда шoir услубининг соддалиги, жонли сўзлашу нутқиға яқинлиги, насрийлик хусусиятларини енгил, самимий қабул қила олиш мумкин. Тўпламдаги «Болаларни» қўмса; «Еллар», «Ез эртеги», «Салом», «Хонадон», «Ярашса» каби шеърлардаги лирик қаҳрамон нутқидан шу нарса аниқлашадиган, шoir услубида сўзлашу нутқининг жонли ин-

тонацияларини саклашга естойдил интилади. Бу соддалик ҳавоийликка, шаклсизликка тасомман бегона.

Кўлбоғиндан кўлларининг чикрасан-ку, Оёқ тираб қичқирасан-ку, — Евал болани, тошбағир, Тош туққанми сен! — дейман-ку...

Шoir талқинидаги насрийлик, сўзлашу нутқиға яқинлиги, турмуш, тирикчилик билан боғлиқ оҳангдошликлар шеърларида алоҳида бадий-ҳиссий эффект яратди, китобхонда самимий туйғуларни кучайтиради.

Биз кўпчанча замонга, меҳнатга, Ватанга ўз нуқсонбати-ни очикдан-очик баён этган ижодкорни граждон-шoir,

деймиш. Бу тўғри ҳам. Ўз позициясини тўғридан-тўғри, очик фидолаган шеърлар, «Тонготар садолари» тўпламида ҳам бор. Бироқ тўпламда яна шундай шеърлар борки, уларни, назаримда, ҳеч иккиланмасдан гражданлик лирик-каси сирасига киритиш мумкин. Жумладан, «Салом» шеърини иккинчилик, «Сутҳа» шеърини оқибат, «Романс» — севги, «Болаларни» қўмса; болалик ҳақида. Шунингдек, тўпламда табиият, Орани маҳт этган сатрлар ҳам аччиғина. (Албатта, бу шеърлар бадий савиясига кўра турлича). Мухими, уларда эзгулик туйғусини ўй-ғотадиган таъсир мавжудки, бундай сокин, интим туйғулар фидосида ҳам шoirнинг гражданлик сийрати аниқ кўриниб туради.

Тўпламга «Шайтоннинг бошидан кечирганлари» номли дostonдан парча ҳам киритилган. Тугалланмаган асар ҳақида конкрет ҳуқи-хулосага келиб бўлмайди, албатта. Бироқ, айтмиш керак, шoir қадим ривоятлардан олинган сюжет асосида адабиётнинг мангу мавзуларидан бири — ахшилик ва ёмонлик орасидаги курашнинг таъсирлашми мақсад қилган. Аллегорик образлар востисидида ҳаётини муҳим муаммолар — инсондаги эзгулик ва қақирқик орасидаги тўқнашув асқ эътирилади. Перчадан шoirнинг сатрлар устида изчил ишлагани кўриниб турибди. Бизнингча, Шайтоннинг ўз-ўзини аёвсиз фоз этиши, дурдустдан ўзини тўпроққа қо-

ришида авторнинг субъектив истаги бир қадар ортиқ даражада асқ этгандек.

Мажмуадаги айрим шеърларда, сатрларда аниқ ижтимоий моҳиятга эга бўлмаган интим талқинлар, одамлар, борлиқ билан алоқасиз ташвиш фидолабери учрайди.

Айрилиқлик бор гап эрта-кеч, Бироқ илон, чаён ҳам ҳатто Уйсидан айрилишми ҳеч, Номусидан бўлимасин жудо.

«Айрилиқ» шеърининг бу сўнгги сатрларида муаллиф айтмоқчи бўлган фикр аниқ фидолаган. Бироқ «айрилиқ» дейиш учун лирик қаҳрамоннинг маъшуқа билан узундан-узқ ҳайр-маъзурини баён этишга ҳожат бормикан? Тўғри, китобхонда мўйян ҳаж-жонли ҳолатини, мулоқот жараёнида таъсирчан вазиятни яратиб учун субъектив ҳиссий фидосини бериш мумкин. Бироқ бу фидосининг тақдор-тақдор келиши дардин атай қучайтиришга зўр бераётгандек таъсирот қолдиради. Шундай кўнғилликка «Шубҳа», «Бир қизга», «Елғизман, ёлғизим...» шеърларида ҳам дуч келамиз.

«Тонг отар садолари» тўпламида бу каби тугал ишланмаган шеърлар, сатрлар унча кўп эмас. Умуман, мажмуа шoirда шеърли, фикрий маданиятининг юксалётганидан, унинг интилишлари улкан ва ёруғ мақсадларга қаратилганлигидан далолатдир.

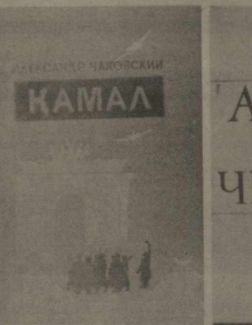
Аҳмад ОТАБОВ

Я Н Г И КИТОБЛАР

Ғафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти кўнғилдаги янги китобларни босмадан чиқарди.

«КАМАЛ» — таниқли совет ёзувчиси А. Чаксовскийнинг Улуг Ватан уруши мавзусида эзилган мажмур асарларидан биридир. Мажмур китобга эпос-поянани охири — бешинчи китобнинг иккинчи қисми киритилган. Унда совет халқининг қаҳрамон Ленинград шoirи фидойилик билан худфав қилиш ҳақида 900 кун ва тун давом этган қамал ҳақиқисини мардларча вриб чиқиш воқеалари асқ эътирилади.

Бу китоб маънавиятимиз миқёсида Ленинграднинг қамалдан озод бўлганлигининг 40 йиллиги ишонилмаётган шу кунларда чоп этилиши ўзбек

китобхонлари учун муносиб соғва бўлади.

Асарини рус тилидан Тоҳир Иброҳимов таржима қилган. «КАМАЛ ВА КАЛБ ЧИРОФИ» — филология фанлари доктори, профессор Умарали Норматовнинг сўқбатлар ва адабий муқолаларидан иборат янги мажмуасидир. Унда таъкидчиликнинг ёзувчилар Назир Сафаров ва Худойберди Тўхтабев билан сўқбатлари, шунингдек,

манбалари, ўзига хос хусусиятлари, эстетик принциплари тақдирот асоси қилиб олинган.

Таъкидчи Анқабой Қўлжоновнинг «РЕАЛИЗМ ВА РОМАНТИЗМ» китобида метод ва услуб муаммолари, ёзувчи ҳаёти ва ижоди мақсадлари тўғрисида баҳс юритилган.

Автор бу мавзуларни ёритишда Ҳамид Олимов, Шароф Рашидов, Назир Сафаров, Ҳамид Фулом сингари шoir ва ёзувчилар ижодиға мурожаат қилади.

Хотин-қизларнинг бугунги кундаги орзу-интилишлари, меҳнатдаги ютуқлари, бахтли ҳаётини ижодкорларини ҳақиқатини оқимлангилар келадн. «БАХТЛИ КИЗЛАР» тўпламининг автор Сан'ат Ма'нуфови ҳақида қолганда ҳам ача шулар ҳақида олинган.

Мид Фулом сингари шoir ва ёзувчилар ижодиға мурожаат қилади.

Хотин-қизларнинг бугунги кундаги орзу-интилишлари, меҳнатдаги ютуқлари, бахтли ҳаётини ижодкорларини ҳақиқатини оқимлангилар келадн. «БАХТЛИ КИЗЛАР» тўпламининг автор Сан'ат Ма'нуфови ҳақида қолганда ҳам ача шулар ҳақида олинган.

Мид Фулом сингари шoir ва ёзувчилар ижодиға мурожаат қилади.

Хотин-қизларнинг бугунги кундаги орзу-интилишлари, меҳнатдаги ютуқлари, бахтли ҳаётини ижодкорларини ҳақиқатини оқимлангилар келадн. «БАХТЛИ КИЗЛАР» тўпламининг автор Сан'ат Ма'нуфови ҳақида қолганда ҳам ача шулар ҳақида олинган.

ЯПОНИЯ шаҳарларида тошларни сотувчи махсус магазинлар бор. Тошлар бозорларда ҳам сотилади. Гоҳо тош савдоси билан шуғулланиб келган сулопарларини ҳам учратса бўлади.

Каймалар олмаси Осака шаҳрида яшаيدн. Каймаларнинг ота-боболари ҳам олмаслардан тошлар келтиришди, Тоюно, Киото, Хиросима шаҳарларида тош сотиш магазинлари очилган. Лекин бу магазинлар синиб, Каймалар бошқа корхоналарга ишга кириб кетганлар.

Фақат Каймаларнинг ўнинчи авлоди Матадзо Кайма ота-боболарининг хушнинг давом эттириб, оила бахтини шу соҳада биргина қўрмоқчи бўлди. Икки қизи, бир ўғли ва рафиқаси билан тоққа йўл олиб, турли хил тошларни — оқ тош, қора тош, сариқ тош, жингаранг тош ва майда қақир тошларини йиғишди. Даставвал Каймаларнинг савдоси ача юришиди. Негаки, Каймаларнинг тошлари ҳам қиройли, ҳам бошқаларникидан арзон эди. Бу, Киото кўчасида жойлашган мағазинлар хўжайини Дого Окумурига хуш келмади. Чунки унинг сотувчилари нима ни қилишларини билмай, кун бўйи пашша қўриб ўтиришди. Агар ниш шу тарзда давом этса, Дого Окумурининг бозори насасида учрайди. Демак, Каймаларнинг бир бошлаб таъбирини бериб қўйиш керак. Дого Окумури тўпа-тўғри Кайманинг олдиға бориб, «ҳе ўй, бе йў» унча дўн қила кетди:

«Тошларнинг менга сотасан! Сотганда ҳам арзон нархда сотасан!

— Йўқ, бўлмайди. Жўжабиддай жонимиз. Болаларини ўқини керак, тақсир.

— Шартимга қўнамасан бу ердан туёгингни шикиллатиб қол! Кўча меники! Қани, ашқол-дашқоллигини кўтар!

— Лоақал бир ой муддат бериш, тақсир.

— Бир кун муддат бераман. Ўйлаб кўр. Е тошининг мен айтган баҳода сотасан, е меннинг кўчанимни бутунлай тарк қиласан.

Кайма Окумури билан айтишиб ўтиришни ўзига эп кўрмади. Учта фарзанди ва рафиқаси билан сотиш учун уюб қўйган тошларини иккинчи кўчага таший бошладилар. Ярим тунда Кайма болаларини ва хотинини уйига юбориб, ўзи тошлар бошида қоровул бўлиб қолди. Бир пайт беш-олтита безори тўсатдан бостириб келди-да, Кайма дўппослай бошлади. Кимдир сўнибди: — Семин ҳали тош сотмайдиган пандавоки, — деб ҳадеб унинг бошиға мушт туширар эди. Яна бирини тош уюмидан каттагон бир тошни олдиға, Кайма унинг бўйниға ўхшатиб туширди. Кайма шикл этиб йиқилди ва жимиб қолди. Ёлланган номаълум безорилар кўриб кетишди ва тезда

жудтанни уриб қолди.

Эрталаб, болалари ва хотини келиб қарашса, Кайма майда тошларни қучоқлаганча ўлиб ётибди. Бўлди йиги-сиги. Тумонат одам йиғилди. Кайманинг тўнғич фарзанди ўн бир яшар Савако онасига жиддий қилиб деди:

— Ойи, ортиқча йиги-сигининг фойдаси йўқ. Дадамни қўмайлигу, тирикчилигини ўйлаб!

Ойиси ўғлининг катталарга ўхшаб, насихат қилиб гапирганини эшитиб, овуниди.

— Майли, ўғлим, сен айтганча бўлсин, майли...

Кайманин дудмага мувофиқ дафн қилишди. Шу кунги чечаси Савако тош уюмиға қоровул қилиб қолди. Яна ярим тунда ўша безорилар пайдо бўлди. Юзларига ниқоб кийган бу безорилар, Савакога дўқ қилишди.

— Жонингдан умидинг бўлса, тошларингни Окумурига сот. Агар сотмасанг, дадангга ўхшаб нариги дунёға сафар қиласан!

Савако дўқ-пўнсалардан кўрқадиган ано-йилардан эмас эди. Дадил жавоб қ

НОЁБ ТОПИЛМА

(ФАН ТАСДИҚ ҲИКОЯ)

2090 йилнинг ўрталари. Шаҳар чеккасида оқиб ўтувчи Зилоларик реконструкция қилинаётган. Ишлар айти қизган пайтда ирригаторлар, иттифоқ, бир буюмга дуч келишди. Экинатор чўмичига иланиб чиққан бу топилма юпка тахта шаклида бўлиб, ажи-бужи ёзуларга тўла эди. Ундаги ёзувларни ўқиш имкони бўлмади.

Бу таролиб топилма илмий тенгириш институтга юборилди. Институт олимлари топилмадаги сирли ёзувлар билан қизиқиб қолди. Уларни ўрганиш истеъдодли ёш ходим Истиқбол

га топширилди. Изланувчан Истиқбол бу сирли ёзувларни ўқишга умрининг роппа-роса беш йилини сарфлади. Чекиллалар на-тижасида айрим ёзувларни ўқишга муваффақ бўлиди. Унда «Дилла-Шу-рин» деб ёзилган. Р-Д-С, «Бу Каримнинг жойи» деган ёзувлар бор эди.

Истиқболнинг изланишлари нати-жасида шу нарсга аён бўлдики, бу топилма XX асрнинг 80-йилларига мансуб бўлиб, автобус ўриндиғининг орқа қис-ми экан.

ИМЛО ХАТОСИ

Омбор мудири Мечкаш Меччанов бошқа ишга ўтади деди. У ўзини қўйилмадан қилиб мактаб, характери-стика ёзди. Унга имзо қўйдиргани база мудири Яхшибоевнинг олдида қолди. Мечкаш Меччановнинг қинғир ишлари-дан тепа сочи тикка бўлиб юрган база

мудири имло хатосига йўл қўйди. У ха-рактеристиканинг пастига шундай имзо чекди.

«Ушбунни ўғри деб Яхшибоев». Ҳеч нарсасдан беҳабар Меччанов бу характеристикани заво-шавқ билан янги иш жойига тақдим қилди.

ШУ ШАРТМИКАН?

(РЕДАКЦИЯГА ХАТ)

Яқинда машҳур бир шоирнинг шеър-лар тўпламини ўқиб чиқдим. Маъму-дан жой олган тўртинлардан бирдаки «Истиқом: ўқимасин ёнган чирини» де-ган мисра мен, анча ўйлантириб қўйди. Наҳотки, шоир экономикани тушуна-са? Ахир, ҳар бир уйда биттадан электр

чироти ёниб қолса, бу мамлакат бўйича катта инфратўқилиш олиб келади-ку? Шундай деб ёзиш шартмикан? Шоир-нинг ушбу мисрасига «Электросет»даги ўртоқлар нима дерини?

Салом билан

ХАВОТИРБЕКОВ

ХАНДАЛАР

Лаблири бўлган, юзига ўна суртилган, тор айлақ кийган бир киз кичикдан топшириб чиқди, унн ўраб олган дў-наларидан бири сўради.

— Янги келган домла кўп саволлар беришми? — Менга аттиги битта савол берди: «Яхши киз, бугун кеч-қурун бўшмикин?»—деди.

— Кечирасиз, қўшин, хоти-ни юборувди, сизларда оз-роқ ё, гўш, сабзи, лиёз то-пилаётмикин, ош қилмоқчи эдим.

— Хотинингиз қозон, ўтин, гўшт ҳам олиб келинг де-ганлар йўқми!

— Қўшини, маошга ме-нга эллик сўмга қарз бе-риб туролмикин! — Хотини бозор қиларсиз деб ўн сўмга берган эди. — Майли, бера қолинг ўша ўн сўмингизни, қолганим ке-йинроқ берарсиз.

— Ҳўш, Эркинжон, нега ке-ча дарсга келмадингиз! — деди ўқитувчи.

— Келмаётган эдим, уйингиз ёнидан ўтаётган, кўйлагингиз дорда осилган экан, сизни ҳам дарсга келмайсиз, деб ўнга қайтдим.

Ш. СУБХОНОВ

Бухоро

Ферма мудири ўли чизган расмлардан бирини қўлга олиб, ҳайрон бўлди: — Эгизим, «Ферма» деган расмнинг нега томинг ярни йўқ!

— Бу расминг ўзимнинг кўлдошдаги фермага қараб чизган эдим.

— Бу йилги режалар қалай, дўстим!

— Аввалги йилдагидай. — Нега ундай дедисан!

— Чунки бу йил ҳам ўй-ланмоқчи эмасман.

— Мамаюсуф, шопилопни жасон қилган ўша сипир сиз-нинг бўлмаганда аяқингизни гўшга топшириб юборган бў-лар эдим.

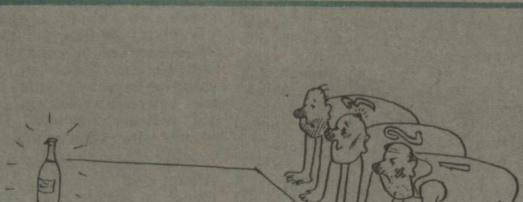
— Хали ҳам ўшандай қиле-веринг, мен унн бир ой олдин қайингизга сотиб юборган-ман.

— Раҳмат, дадаси, тушимда бўлса ҳам «Бейрам билан та-риқилма» деб балдоқ олиб берибсиз.

— Шу ўқувчининг бўлса, ҳали бундан ҳам қимматбаҳо тақимчилик сизга қилаверма-ман.

С. САДУЛЛАЕВ

Рассом М. УНГАРОВ

Рассом М. УНГАРОВ

Б У ОДАМНИНГ аризасини ўқиб, ҳикоясини тинглаб, қўлдаги турли ҳужжатларни кўриб, ҳайратга тушдим. Эртасигаёқ хат миздан бор-дим.

...Йўлдош Раимбердиев 1976 йилда мактабга меҳнат ўқи-тувчиси бўлиб ишга кирди. Шу пайтдан бошлаб қўшимча ра-мишда 20 сўм маош олаверди. Белгиланган тартиб бўйича, меҳнат ўқитувчилари техника устaxonасига раҳбарлик қил-гани учун устам ҳақ олишди. Мактабдаги синфларнинг ва ўқувчиларнинг сонига қараб бу ҳақ 40 сўмгача тўланиши му-мкин. Бу мактабда 20 сўмин Раимбердиев ва яна 20 сўмин қизлар тўқувчилик тўғрисида раҳбарлик қилган учун ўқи-тувчи Л. Ким оларди. Айтиб ўтай — Л. Ким мактаб дирек-тори Н. Кимнинг турмуш ўр-тоси.

1978 йилнинг сентябидан 1981 йилнинг августига уст-ама ҳақини Л. Кимнинг бир ўзи олди. 1981 йил сентяб-ридан 1982 йил апрелигача яна Раимбердиев иккиси олди. 1982 йил май ойидан бери Л. Ким устам ҳақ олмайди.

Нега, у миздан бўшадими? Йўқ. Ҳўш, нега бўлмаса шу пайтгача олиб келган қўшим-ча ҳақини энди олмапти? Раимбердиев сабаби Раим-бердиев «айбдор»!

— Раимбердиев нега сизга «душмани бўлиб қолди, нега устанигиздан прокуратурага ариза ёзиб берди? — деб сў-раймиз кейинроқ директор Николай Егоровичдан.

— Ўғри хотинини миздан ҳайдаганим учун қасдин ол-моқчи бўлди, — дея жавоб берди у...

У ёлгон гапирётганини ўзи ҳам билади, биз ҳам. Чунки Раимбердиевнинг хотини Тур-сунонинг «ўғирлиги» воқеаси 1982 йил 29 июлда рўй бер-ган. Ўқитувчи Раимбердиев билан директор Ким ўртаси-даги эришдик эса ундан бир-мунча олдин — 1982 йилнинг бошда бошланган эди. Эзи-бор бери: Л. Ким ана шу эришдик Раимбердиевнинг фой-даси томон ҳал бўла бошла-ган, 1982 йилнинг май ойидан қўшимча ҳақ олмаган.

Демак, аксице, Раимберди-ев директордан ўч олиш учун «иш» бошлагани, директор Раимбердиевдан ўч олиш учун унинг хотинини ноахлоқий қил-мишда айбоб миздан ҳайда-ган...

Т. Н. Қори-Нисезий номдаги Ўзбекистон Педагогика илмий-тадқиқот институтини меҳнат таълими бўлимининг катта ил-мий ходими В. А. Бойко 1982 йил июнда Ўзбекистон ССР Маориф ва олий таълим ми-нистрлигининг мактаб бошқармаси бошлиғи К. Давлатовага ҳисобот ёзди. Бу ҳисоботда мактаб дирек-торининг ноахлоқий хатти-харе-катлари, ўқитувчи Я. Раимбер-диевнинг устaxonа мудири си-фатида кўп икборий ишлар қилгани ва мудирилик учун 40 сўм қўшимча маош олишга ҳуқуқли экани айтилган. Ма-ориф ми-нистрлигининг арала-шушдан сўнг тегишли таъхи-лоқлар орқали райОНОга қў-рлатма берилди. 1982 йил сен-тебрийдан Я. Раимбердиев 40 сўм қўшимча ҳақ ола бошла-ди.

Демак, Раимбердиев толиб чикди, аниқроғи, Раимберди-ев тинимсиз ҳақини таъна қил-ди. Шу пайтгача 40 сўм-нинг армия шерикли қилган Л. Ким ундан маориф бўлди. Нукта қўйиш керакми?

Йўқ. Я. Раимбердиев адо-латнинг кемтик бўлиб қолди-ни истамасди. У 1976 йилдан бери тўланмаган йигирма сўмин — қирқ сўминг ар-мияни талаб қила бошлади. Бу — жамин икки минг сўмдан ор-тоси.

Бахсли қўшимча ҳақ тўғри-сида фақат раҳбар маориф таъхилотлари эмас, балки юридик орган ҳам аниқ-рав-шан ҳулоса чиқарди. Оржоник-идзе район прокуратураси 1983 йил 10 июнда райОНО мудирига ёзган тавсияномаси-да шундай сатрлар бор: «Н. Е. Кимнинг бундан буён мактаб директори вазифасида туршиш масаласини, шунингдек, «Ма-ориф ҳодимлари маош тўла-ш тартиби тўғрисидаги ин-струкцияга мувофиқ меҳнат ўқитувчиси Я. Раимбердиевга 1976 йилдан 1982 йилгача уст-ахона мудирилик учун 40 сўм миқдорда қўшимча ҳақ тўлаш тартифиқасининг тар-тибга келтириш масаласини ҳал қилиш керак».

Ҳа, Раимбердиевга 1982 йил сентябидан 40 сўм тўлана бошладим, — дейди район ҳақ маориф бўлими мудирининг ўринбосари А. Тўхтаев.

— 1976 йилдан буён «чеги-риб» қолган, тўғрироғи — Л. Ким қонунга хилоф равиш-да олиб келган йигирма сўм-ни!

— Маориф ми-нистрлигининг юристи, «Маош фондидан йўқ бўлса, тўламасанлар ҳам бў-лади, агар суд қилмдан унди-р-иб берса — марҳамат» деди.

Йўқ, иш судгача бормади. Фақатгача маош масаласи эмас, балки мактаб директо-рининг бошқа ишлари ҳам судгача етиб бормади. Унинг устидан қўзғалган жиноий иш Оржоникидзе район прокура-

Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ

ТАЗЙИК

турасида икки марта тўхта-тилди...

1982 йилнинг 29 июнида Тур-суноий харид қилиш учун рай-он маркази Қибрайдаги «Гў-зал» универмагага кирди. Битта эркаклар жемпери ва иккита панталонни пештахтадан олиб касса ёнига келди. У ёнидаги пулни ҳомчут қилиб, ҳали қўлдаги нарсаларни ха-рид қилиш-қилмаслик тўғри-сида ўйлаб турган эди, соту-вчи уни ўғирлиқда айблади.

Милиция чакрилди. Харидор ҳали олиш-қилмасликни ҳал қилиб улгурмаган бўлармика ҳақ тўлашга мажбур бўлди. Олти сўм етди. Ундан опе-калик берди. Район икки иш-лар бўлимида бу ишни обдон текширишди. Уерилик факти тасдиқланди.

Орадан тўрт-беш ой ўтган тил-адабёт ўқитувчиси Тур-сунонинг «ўғирлиги» қилгани қандайдир йўл билан дирек-торнинг қулгоғига чалиниб қол-ди. У, албатта, сурштирган — ўғирлик милицияда тасдиқлан-ганини билгани учундир, тўғри универмага боради.

Универмаг бош бухгалтери В. Битяева унга Т. Худойберди-еванинг ўғирлиги тўғрисида хат тайёрлаб берди.

Ижтимоий ривожланишимизнинг нормал давом этишини жамият манфаатлари билан граждандар-нинг ҳуқуқларини муҳофаза қилувчи қонуналарга қаратилган қўйилмасдан тасаввур этиб бўл-майди. Жумладан давлат, жамоат мулкидан ва хизмат мавқидан шахсий бойиш мақсадида фой-даланиш каби ҳолларга батамом барҳам бериш зарур.

Ю. В. АНДРОПОВ

— Директор ёзиб бердики уни! — Усмонқабил сўраймиз Николай Егоровичдан. — Йўқ, бош бухгалтер, бир аёл...

— Иси-фамилиясини билас-сизми?

— У айтишга қийналади.

— Собик ўқувчининг қў, на-хотки билмасангиз исм-фами-лиясини?

— Тўғри, — дейди у туги-либроқ, — собик ўқувчи, ҳозир эрининг фамилиясида бўлса керак.

АВВАЛ, бош бухгалтер-нинг ўшандай хатни ёзиб беришга қандай ҳуқуқи бор! Қолаверса, орадан бир неча ой ўтиб кетган. Н. Кимга бу нима учун керак бўлиб қолди. Бош бухгалтер бу билан ки-зикмади! Уерилик тасдиқ-ланганини у билмасмиди? Директор Б. Бурхонов нега ўз ҳодимининг бу қилмишига ло-қайлик билан қаради!

Ҳа, шундаки, ўз вақтида воқеа тепасига етиб келган э-ринишчи гувоҳлар ва маъсул одамлар бўлиш икки ишлар ҳодимлари томонидан тасдиқ-ланмаган ўғирлик ана шу хат асосида қайта қўзғалди ва... «тасдиқланди». Бунда мактаб директори ва райОНО (аниқ-роғи, мудири ўринбосари А. Тўхтаев) ташаббускор бўлиш-ди. Улар бу иш юзасидан ту-лаётган 17 арақ (1) ҳужжат прокуратурага топширилди. — Мен шу мактабда 30 йил-дан бери ўқитувчиман, — дей-ди биз билан сўзлашди М. Иноғомов. — Ун беш йил да-валида бир донда бурга те-гаман аёл эди ўғри бўлиб қолдики!

— Ҳўп, ўқитувчинингизнинг об-рўсини сакламоқчи, миш-миш-ларча чек қўймоқчи бўлган экансиз, район Ички ишлар бўлимидан ўғирлик тасдиқлан-гани ҳақидаги справкани олиб, коллективга ўртасида ўқи-б бера қолсангиз қиёф эди-ку. Нега милицияга эмас, мага-зинга бордингиз, ўзингиз тер-говчи вазифасини бажардингиз?

— Ҳақиқатини тикладик, — дея жавоб берди директор. Йўқ, ҳақиқат тикланмади. Я. Раимбердиев тиклаган ҳақи-қатини аламга бу ҳақиқат-га янгитдан, ясама тўн кийдирилди ва ясама ҳақиқат бери инсоннинг аёлининг, педа-гогининг, онанинг юзига қара-чапалашди.

— Мен бу ишга объектив ёндашиш кераклигини бир не-ча марта айтдим, — дейди биз билан сўзлашди район Ички ишлар бўлимининг бош-лиғи, милиция подполковниги А. Холмуродов, — ҳар ҳолда аёлга жабр бўлди, ишга об-ъектив қаралмади.

Тўғри, Т. Худойбердиев ҳам ишдан ҳайдалганича қараб тургани йўқ — Оржоникидзе район партия комитети пропа-ганда ва агитация бўлими му-дирини Н. Соатовга ариза ёзди.

Унда мактаб директори Н. Ким 7 декабрь (1982 йил) куни кабинетига чақириб, 7 киши-нинг олдида «Сен ўғирсан» деб ҳақорат қилгани, бунга қарши чора қўришларини ил-тимс қилган эди. 18 декабрь куни райОНО мудири, мак-таб директори, магазин ди-ректори ва бошқалар иштиро-кида, Н. Соатов раҳбарлигида

муҳокама бўлди. Хулоса — Худойбердиевга 20 декаб-рдан ишга чиқиш, мактаб ди-ректорига ўғирлик воқеаси тушунмовчилик эканини кол-лективга етказиш ва уэр сў-раш топширилди.

Йўқ, «тушунмовчилик» кол-лективга етказилгани йўқ. Бўй-нига «таъки-лаш» ослган Худойбердиевга мактабда бош кўтариб юрмоқчи.

Йўқ, у «ғалаба» қилолмади. Директор райкомдаги муҳока-ма қарорини «ниобатга олма-ди...» дейди. Ички ишлар бўлимининг ҳулосасини ҳам тан олмаган эди...

Турсуноий миздан ҳайдалди... Йўлдош Раимбердиев ди-ректорнинг қирқонларини, молиявий қинғирликларини ёзиб район прокуратурасига топширди.

Аризадаги фактлар тасдиқ-лангани учун Ким Н. Е. усти-дан Ўзбекистон ССР Жиноят кодексининг 149-моддаси ва 118-моддасининг 1-банди би-лан жиноий иш қўзғатилди.

Р. Абдиреймова педагогика институтига киришга имтиёз бўлиш учун мактабга ишга қирмоқчи бўлди. Асли чин-кечлик бу қиз СоюзНИХИ посёлкисида почтасининг ўқи-

комитет томонидан моддий ёрдам (нақд пул билан) қў-рлатиш тўғрисида. Керор қи-линди: 3) Нақд пулга (мак-таб (1)) қишлоқ ҳўжалик иш-ларида ишлаб топган) ғишт ва бетон сотиб олинсин. Бун-га маҳаллий комитет раиси Ибраимова ва секретарь Ма-мурова имзо чекишган...

Дардин шайрсанг, иситмаси ошкор қилади — «мактаб» қа-нақа қилиб қишлоқ ҳўжали-да ишлайди. Имзо чекишган-лар ҳам, ҳўжалик ҳам «ўқу-вчилар» ишлаб топган пулни дейишолмайди. Чунки бу — жиноят эканини улар яхши билишарди. Ўқувчиларнинг ро-зилигисиз уларнинг иш ҳақини ўзлаштиришга қимнинг ҳақи бор! Ўқувчиларини «мактаб» билан алмаштириб ёзилган бу протокол худди лаҳза қўғни қозғашга ўраб шайрсангиз бў-лаётганга ўхшаб кетади.

— Ўзлаштирилмаган, — де-йишдаки кейин бизга район прокуратурасида. — Мактаб ремонтига ишлатилган.

— Ҳужжат борми?

— Ота-оналар комитетининг аъзолари гувоҳлик беришган — ўша пур ремонтга сарфлан-гани тўғрисида...

Биз юрист эмасмиз. Лекин бу оддий, жуда оддий нарсани юрист бўлмаган ҳар қан-дай одам тушунади. Аниқроғи, юқоридagi жавобни тушунол-майди: Азир бу масала шу усулда ҳал қилинса, ўғирликка яшил қўл очиб берилган бўл-майдими? Айтилди, каттароқ завод директори ишчиларнинг маошидан минг сўм чегириб қолсин-да, иш очилганидан ке-йин тўрта одам «директор ўша минг сўмга чегиринг тепа-сини ёлдириб» деб гувоҳлик берса, кечиб кетаверини ке-ракми?

Ҳўш, 210 сўмин Н. Ким ўз-лаштирмаган бўлса, унн мат-буотда оммавий «шарманда қилган» ҳақ қонли қонли комитет инспектори Б. Айтқулов не-га жазоланмади!

— Факт исботланган, — дей-ди биз билан сўзлашди район халқ қонли қонли комитети раиси Б. Рустамов, — фақат ани бир пайтда мактаб директо-рининг иши билан район проку-ратураси ҳам шўғулланганига ва кўп ҳужжатлар уларда бўл-гани учун биз қўлимиздаги материалларни уларга топши-риш билан чекландик...

— Н. Ким жиноий ишни қў-раб, тергов олиб бораётган район прокуратураси тергов-чининг устидан «У Раимбер-диевнинг қамчилиғи, Раим-бердиев унн машинасида олиб юрибди, фалончилар иккисини ресторанда қўришибди», деб даъво аризаси ёзди. Иш бош-қа терговнинг ўтказилди. У жиноий ишни тўхтатди. Раим-бердиев Тошкент област про-куратурасига арз қилди. Иш қўзғатилиб қайта қўриш учун ана шу район прокуратурасига топширилди. Бу ерда Н. Ким-нинг жиноий иш иккинчи мар-та тўхтатилди. Район халқ ма-ош бўлими Н. Кимга «хиз-мат вазифасини суистеъмол қилгани ва молиявий интизом-ни бузгани учун» охириги ого-лантириш орқали қаттиқ ҳаф-сан бериш билан ифосолан-ди. Бироқ, мактабда ҳозир ҳам молиявий интизомни бу-зиш ҳолларини йўқ, деб бўл-майди. Масалан, В. Ситожле-зов 1973 йилдан бери мак-табдан тўлиқ иш қонунга ҳақ олгани, яқинда ярни ставкага ўтказилди. Унинг асосий иш жойи эса СоюзНИХИда — у ердан ҳам тўлиқ ҳақ олади (1). Яна, Анобова (ҳўжалик иш-лари мудири Екубовнинг божа-си) бир қанча муддат «ярим ставка» ишлаб, бўшаган. Унинг ўрнига А. Носировга (Екубо-вининг қайинсигили) «ишга ки-риб» электр сесарлиги учун маош ован. Тўғри, ҳўжалик ишлари мудирининг қарин-дошлари ишламасин, деган қонда йўқ. Бироқ, электрнинг «эксидан» беҳабар студент қизининг электр сесары бў-лиши шубҳали. Улардан на ҳе-сий қарточка, на адрес қолган мактабда... Шунингдек, кейин-ги бир-икки йил ичиде мак-табга ишга кириб-бўшаб ке-тган ана қатор «ярим ставка-чи» фанрошлар, лаборантлар, сесарлар ҳам борки, бўйруқ-лар журнвали ва маош тўлов ведомостларидеги фамилия-ларидан бошқа ном-нишон қолмаган улардан.

Бун қандай тушуниш ке-рак?

Азир, ишга қираётган одам ариза ёзади, шахсий қарточка тўлдириди, ўй адреси ёзилди. Йўқ, техник персоналнинг а-сариятида булар йўқ — 1984 йил январда (текширувдан сўнг) ишдан қонмаган бўшаб кетганларда ҳам, ишлаган-ларда ҳам Директор билан Екубов бизга қорувул. Оло-видида ва кутубхоначи Та-ракановадан бошқа бирорта техник персоналнинг (улар штот бўйича ўндан ортиқ) ту-

Бундан ташқари, област молия бўлими контрол-реви-зия бошқармасининг районо-даги вакили А. Мухаммадиев яқинда ўтказган текширувда ана молиявий қонда бузишлар борлигини аниқлади. Бу ҳо-да директор қозирги оголдан-тириш билан қаттиқ ҳафсан олган эди, охириги оголдан-тириш билан кейин ана шу ахвол. Энди райОНО унга исбатан қандай чора қўраркин!

...Ўқитувчи Я. Раимбердиев миздан ҳайдалди...

Район халқ маорифи бўли-мининг бу ҳақда 1983 йил 31 августидеги 1129-буйруғи ҳар томонлама «этиборга лоиқ». Мана, ундан сатрлар: «...Бироқ у (Раимбердиев — Х. О.) кол-лективнинг фикрига қулқол сол-маслидан ташқари мактаб директорига қарши бўхтончи-лик қилганини аниқ олди...

1. 3-ўрта маълуминг мао-ши ўқитувчилар (1) ва ўқу-вчиларга исбатан аниқлабдо-ғи ҳаракатлари учун 37-мод-даннинг 3-пункти билан вазифа-сидан овоз қилинсин.

Й. Раимбердиев идораме-ндоре юришда давом эди. Бу — табикий эди. У ўзининг ҳақ-лигига ишонарди, ҳамма бало ҳақини талаб қила бошлагани-дан кейин бошлаганини би-ларди. У «тинчлик бермагачи, район прокуратураси 1983 йил 27 октябрда унинг устидан жиноий иш қўзғатди!

У ўтган ва ундан олдинги йилларда болаларни урганлик-да айбланди.

Бу иш юзасидан 6—8-синф-ларнинг ўнга яқин ўқувчилари сўроқ қилинди. Сўроқ прото-колидаги ёзувларнинг бир-би-рига ўхшаб томонлари киши-ни ажаблантиради: ўқувчи а-вал директорга мадҳия ўқий-ди, сўнг Я. Раимбердиевнинг урганлигини «эслайди». Ота-оналар ҳам «гувоҳлик» бер-ган. Масалан, Шамсутдинов, 1982 йил 9-октябрда Раимбер-диев қизининг укаси билан урган, дейди. Раимбердиев эса айтиш шу қуни пахта те-ришида ҳашарда бўлган! Бу факт бошқа гувоҳлар — ўқи-тувчиларнинг сўзлари билан тасдиқланди...

Сўнг унн руҳий касалликлар шифохонасида кўридан ўтқа-зишмоқчи бўлишди.

Бу ҳақда област прокура-турасининг қарори бор.

— Нега? Бу одам умрида касалхонага иши тушмаган бўлса?

— Болаларни урган, ҳадеб шикоят қилмагани учун шун-дай қарорга келдик, — дейди район прокурорининг ўринбо-сари Б. Бухаров.

Бенхтиёр Я. Раимбердиевга мактабдан берилган характе-ристиканинг ушбу сатрлари ёгда тушди: «Дом» шахсий моддий манфаат мақсадида қонунларни қидиради. Бу ха-рактеристикани нисод қилган мактаб партия ташкилоти сек-ретари ва ўринбосари Ку-рочкина ва маҳаллий комитет раиси Ибраимова ўртоқларга савол билан мурожаат қил-моқчимиз: «Уз ҳуқуқини талаб қилиб «қонуналарни» қидириш-нинг нимаси ёмон! Еки қ